

ÖĞRETMENLERİN SINIF YÖNETİMİ BECERİLERİNİN ÖĞRENCİLERİN OKULA İLİŞKİN TUTUMLARINA ETKİSİ

EFFECT OF TEACHERS' CLASSROOM MANAGEMENT SKILLS TO ATTITUDES OF
STUDENTS' TOWARDS SCHOOL

Abdullah ADIGÜZEL¹
Ali CULHA²

Öz

Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin öğrencilerin okula ilişkin tutumlarına etkisini incelemeyi amaçlayan bu çalışma, tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini, 2013-2014 eğitim ve öğretim yılında Şanlıurfa İli Eyyübiye ilçesinde bulunan liselerde öğrenim gören 10. ve 11. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Şanlıurfa İlinin Eyyübiye ilçesinde 11 lise vardır. Ancak bu liselerden 2 tanesinin henüz öğrencisi olmadığından araştırma evrenine dahil edilmemiştir. Araştırma yansız olarak seçilen örneklem üzerinde yapılmıştır. Toplanan verilerin analiz işlemleri 364 anket üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin orta düzeyde olduğu, öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde olduğu, öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ile öğrencilerin okula ilişkin tutumları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sınıf, sınıf yönetimi, tutum, beceri

Abstract

This research that aimed to investigate the effect of teachers' classroom management skills to attitudes of students on school, performed with survey models. The population of this research provides 10th and 11th grade students who attend high schools in Eyyübiye the district of Şanlıurfa. The research was done in 2013-2014 academic year. There were 11 high schools in Eyyübiye the district of Şanlıurfa. However, two of these high schools had not got students yet, they were not included in the population of this research. Research was conducted on objectively selected sample. Analysis operations in research data was carried out by 364 surveys. As a result, it was determined that teachers' management skills were at middle level however, students' attitudes towards school were at high level. The relationship between teachers' classroom management skills and students' attitudes towards school was positive and at middle level.

Keywords: Class, classroom management, attitude, skill

¹ Doç. Dr. Düzce Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, aadgzl@gmail.com

² Öğretmen, MEB. ali.63.44@hotmail.com

1. GİRİŞ

Günümüzde bilgi toplumu olmanın gereği olarak eğitimden, öğrenmeyi öğrenen, tartışmasını, sorup-sorgulamasını bilen, yaratıcı, üretici ve girişimci bireyler yetiştirilmesi beklenmektedir (Yalçınkaya, 2002). Çünkü eğitim en genel anlamıyla insanları belli amaçlara göre yetiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Eğitim sürecinden geçen insanın kişiliği farklılaşır. Bu farklılaşma eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleşir. Günümüzde okullar eğitim sürecinin en önemli kısmını oluşturur. Okullarda eğitim önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde planlı olarak yapılır ve öğretim yoluyla gerçekleştirilir. Eğitim süreci öğretmen tarafından planlanır, uygulanır ve izlenir (Fidan, 2012).

Sınıf, eğitim-öğretim etkinliklerinin üretim yeridir (Celep, 2008). Sınıf yönetimi faaliyetlerinin sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi ise öğretmenin eğitim görüşünün sağlamlığına, disiplin anlayışına ve öğrencilerle olan ilişkilerine bağlıdır (Binbaşıoğlu, 1994). Sınıfı yönetmek, sınıftaki farklılıkları kabul ederek geliştirmek ve orkestra şefinin yaptığı gibi farklı seslerden bir armoni çıkarmak, yani; amaçlara ulaşmayı sağlamaktır (İlgar, 2007). Etkili bir sınıf yönetimi olmadan sınıf ortamında öğrenciye kazandırılmak istenen davranış biçimlerinin istenen düzeyde gerçekleşebileceğini söyleyebilmek zordur (Terzi, 2002). Sınıf yöneticisi olarak öğretmen, öğretimi etkileyen en önemli öğedir (Başaran ve Çınkır, 2011). Öğretmen öğrencinin psikolojisi hakkında bilgi sahibi olmalı, öğretim yöntemlerini ve uygulamalarını iyi bilmeli ve öğrencilerin dikkatini çekebilmelidir (Yıldırım, 2008). Çünkü öğretmenin görevi bireyin yetişmesini sağlamak, bireyin çevresinden edindiği eğitsel olmayan deneyimleri eğitsel yöne dönüştürmektir (Küçükahmet, 2010). Bu takdirde sınıftaki eğitici ortamın büyük ölçüde öğretmenin davranışlarına bağlı olduğu söylenebilir (Ergün ve Duman, 1998). Sınıf yönetimi kapsamında öğretmenlerin yönetim kuramları, grup dinamikleri, iletişim ve eğitim psikolojisi alanlarında iyi yetiştirilmiş olmaları gerekmektedir (Demirel, 2004). Bu kapsamda öğrencilerin birey olarak varlığına saygı duymak, onların fikirlerini önyargısız olarak dinlemek ve değer vermek, onlarla ilişkilerde nazik olmak, onları rencide edecek davranışlardan kaçınmak, ceza yerine ödülü ön plana çıkararak onları disipline etmek, bireysel farklılıkları hoşgörü ile karşılamak gibi hususlara dikkat edilmesi gerekir (Bayraktar ve Çınar, 2010).

İnsanın davranışlarına, onun beklenti ve gereksinimleri yön verir (Aydın, 2012). Bir öğretmenin de başarılı olabilmesi öğrencileriyle sağlıklı bir iletişim kurabilmesine bağlıdır (Erden ve Akman, 1995). Öğretme öğrenme sürecinde gerçekleştirilen tüm etkinlikler temelde birer iletişim etkinliğidir (Seferoğlu, 2007). Son yıllarda eğitimle ilgili araştırmalar, bireyin öğrenilecek materyale, öğretmene, öğrenim gördüğü konu alanına yönelik tutumlarının okul başarılarını etkilediğini ortaya koymaktadır (Pehlivan, 1994). Öğrencinin okula ilişkin tutumlarını etkileyen birçok faktör vardır. Bunların başında; okulun fiziki yapısı, okul yönetiminin tutumu, öğretmenler ve aileler gelmektedir (Adıgüzel, 2012). Öğrenciler iyi bir öğretmenin, adil, ağır öğrenen çocuklara daha çok zaman ayıran, tüm öğrencilerin derse aktif katılımını sağlayan, öğrenciler arasında ayırım yapmayan ve onlara başarısızlık duygusu yaşatmayan, gerek ders içinde gerekse ders dışında eksiklerini tamamlamalarını sağlayan, pekiştiren, öğrenme yollarını çocuklara öğreten, öğrenciyle bir bütün olarak ilgilenip olumlu iletişim kurarak istendik davranışlar kazandıran bir öğretmen olduğunu ifade etmektedir (Senemoğlu ve Tekinşık, 2001). Çünkü Bilgi ve becerinin yanı sıra toplumsal ve örgütsel yaşamın gerekli kıldığı her türlü ilke, kural, davranış ve tutumlar en sağlıklı biçimde sınıfta öğrenciye kazandırılabilir (Çakmak, Kayabaşı ve Ercan, 2008). Bu bağlamda öğretmenlerin sınıf içi yönetim becerilerinin öğrencilerin okula ilişkin tutumlarına etkisi merak konusu olmuştur. Alanyazında bu konuda tatmin edici düzeyde yeterli kaynağın olmaması bu araştırmanın yapılaş gerekçesini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ile öğrencilerin okula ilişkin tutumları arasındaki ilişki düzeyini belirlemektir. Araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek üzere aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) Öğrenci görüşlerine göre öğretmenlerin sınıf yönetimi beceri düzeyleri nasıldır?
- 2) Öğrencilerin görüşlerine göre öğretmenlerin sınıf içi yönetim beceri düzeyleri öğrencilerin kişisel özelliklerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

- 3) Öğrencilerin okula ilişkin tutum düzeyi nasıldır?
- 4) Öğrencilerin okula ilişkin tutumları öğrencilerin kişisel özelliklerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- 5) Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ile öğrencilerin okula ilişkin tutumları arasındaki ilişki düzeyi nasıldır?

2. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma, alışma tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmayla, liselerde görev yapan öğretmenlerin sınıf içi yönetim becerileri ile öğrencilerin okula ilişkin tutumları arasındaki ilişki düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır.

Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, 2013-2014 öğretim yılı bahar döneminde Şanlıurfa İli Eyyübiye ilçesinde bulunan 9 lisede öğrenim gören 10. ve 11. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Şanlıurfa İlinin Eyyübiye ilçesinde 11 lise vardır. Ancak bu liselerden 2 tanesinin henüz öğrencisi olmadığından araştırmaya dahil edilmemiş ve araştırma 9 lise ile sınırlandırılmıştır. Şanlıurfa İli Eyyübiye ilçesinde bulunan liselerde 10. sınıf öğrencisi 1515, 11. sınıf öğrencisi 1050 olmak üzere toplam 2565 öğrenci mevcuttur. Araştırmanın evrenini teşkil eden dokuz lisenin tamamına ulaşılmıştır. Ancak bu dokuz lisede öğrenim gören öğrenci sayısının fazla olması nedeniyle her okuldaki 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin % 20' sine ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma yansız olarak seçilen örneklem üzerinde yapılmıştır. Elde edilen sayının evreni temsil edecek derecede yeterli olduğu düşünülmektedir. Örneklemi oluşturan bu dokuz okula toplam 530 anket dağıtılmış, bunların 403'ü geri dönmüştür. Ancak bu anketlerin 39 tanesi sağlıklı bir şekilde doldurulmadığı için değerlendirme dışı bırakılmıştır. Araştırma verilerindeki analiz işlemleri 364 anket üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak üzere iki ölçme aracı kullanılmıştır. Bunlardan ilki araştırmacı tarafından hazırlanan bir ankettir. Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerini ölçmeyi amaçlayan bu anket; Dersin Giriş Etkinlikleri, Dersin Geliştirme Etkinlikleri ve Dersin Sonuç Etkinlikleri olmak üzere 3 boyut ve 35 maddeden oluşmaktadır. Bu ankette katılımcıların verilen ifadelere ilişkin tepkilerini belirlemede (1) hiçbir zaman, (2) nadiren, (3) zaman zaman, (4) çoğu zaman ve (5) her zaman şeklinde derecelendirilmiştir. Araştırmada kullanılan ikinci ölçme aracı ise Adıgüzel (2011) tarafından geliştirilen Okula İlişkin Tutum Ölçeğidir. Güvenirlilik katsayısı .860 olarak hesaplanan ölçek; 'Güven', 'Sevgi', 'Değer' ve 'Uyum' olmak üzere 4 boyut ve 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, (1) hiç katılmıyorum, (2) çok az katılıyorum, (3) kısmen katılıyorum, (4) oldukça katılıyorum ve (5) tamamen katılıyorum şeklinde derecelendirilmiş beşli likert tipi bir ölçektir.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada toplanan verilerin analizinde SPSS paket programından yararlanılmıştır. Elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin normalite testi yapılmış ve verileri normal dağılım gösterdiği anlaşılmıştır. Böylece verilerin analizinde parametrik testler kullanılmıştır. Veri toplama aracının güvenilirliğini ölçmek için Cronbach Alfa analizi yapılmıştır. Sınıf yönetimi becerileri anketinin iç tutarlılık katsayısı .938, okula ilişkin tutum ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı ise .812 olarak hesaplanmıştır. Verilerin analizinde, aritmetik ortalama, standart sapma, t-Testi, tek yönlü varyans analizi ve Tukey testlerinden yararlanılmıştır. Verilerin çözümlemesinde anlamlılık düzeyi .05 alınmıştır. Değişkenler arası ilişki olup olmadığını, ilişki varsa yönünü ve derecesini belirlemede Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Verilerin çözümlemesinde öğrencilerin verdikleri yanıtların puanlarını hesaplamak amacıyla ankette yer alan maddeler beşli likert tipi anket olarak derecelendirilmiştir. Tablo 1' de öğretmenlerin sınıf içi yönetim becerileri anketinde yer alan seçeneklere ilişkin sınırlar ve gruplamalar verilmiştir.

Tablo 1: Sınıf Yönetimi Becerileri Anketi ve Okula İlişkin Tutum Ölçeğinde Yer Alan Seçeneklere İlişkin Sınırlar ve Belirlenen Düzeyler

<i>Sınıf İçi Yönetim Becerileri</i>	<i>Secenekler</i>		<i>Sınırlar</i>	<i>Düzeyler</i>	<i>Sınırlar</i>
	<i>Okula İlişkin Tutum Ölçeği</i>				
Hiçbir zaman	Hiç katılmıyorum	1	1.00-1.79	Düşük düzey	1.00-2.59
Nadiren	Çok az katılıyorum	2	1.80-2.59		
Zaman zaman	Kısmen katılıyorum	3	2.60-3.39	Orta düzey	2.60-3.39
Çoğu zaman	Oldukça katılıyorum	4	3.40-4.19	Yüksek düzey	3.40-5.00
Her zaman	Tamamen katılıyorum	5	4.20-5.00		

3. BULGULAR

Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ile öğrencilerin okula ilişkin tutumları arasındaki ilişki düzeyinin belirlenmesinin amaçlandığı araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacına dönük soruların yanıtlanması için toplanan verilerin istatistiksel tekniklerle çözümlenmesiyle elde edilen bulgulara ve yorumlarına yer verilmiştir. Tablo 3'te araştırmanın örneklemini oluşturan lise öğrencilerinin kişisel bilgileri ile ilgili istatistikî bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Kişisel Bilgileri

Kişisel Bilgiler	Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kız	172	47.3
	Erkek	192	52.7
Okul Türü	Genel Lise	114	31.3
	Anadolu Lisesi	103	28.3
	Meslek Lisesi	90	24.7
	Fen Lisesi	25	6,9
	İmam Hatip Lisesi	32	18.8
Okulun Eğitim Şekli	Tam gün(tekli)	230	63.2
	Yarım gün(ikili)	134	36.8
	20'den az	28	7.7
Sınıf Mevcudu	21-30	230	63.2
	31-40	106	29.1
Sınıfta Görsel Teknoloji Aletleri Kullanılıyor mu?	Evet	202	55.5
	Hayır	162	44.5

Tablo 2' e göre araştırmaya katılan 364 öğrencinin % 47.3'ü kız % 52.7'si ise erkektir. Öğrencilerin % 31.3'ü 10.sınıf, % 47'si 11.sınıf öğrencisidir. Araştırmaya katılan öğrencilerin (% 31.3'ü Genel Lise, % 28.3'ü Anadolu Lisesi, % 24.7'si Meslek Lisesi, 6.9ü Fen Lisesi ve % 8.8'si İmam Hatip Lisesi öğrencisidir. Tabloya göre, öğrencilerin % 63.2'si tam gün eğitim veren liselerde öğrenim görürken % 36.8'i yarım gün eğitim veren liselerde öğrenim görmektedirler. Öğrencinin % 7.7'si 20 kişiden az sınıflarda, % 63,2 21-30 kişilik sınıflarda, % 29.1'i ise 31-40 kişilik sınıflarda öğrenim gördüğü, 40 kişiden fazla sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin % 55.5'i öğrenim gördüğü sınıflarda görsel teknoloji aletlerinin (projeksiyon, akıllı tahta vs.) kullanıldığını, % 44.5'nin ise öğrenim gördüğü sınıflarda görsel teknoloji aletlerinin kullanılmadığını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Becerilerine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Öğretmenlerin sınıf yönetimi beceri düzeylerine ilişkin öğrenci görüşlerinin istatistiksel analizleri sonucu elde edilen veriler bir dersin işleniş aşamalarına göre dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Beceri Düzeylerine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Bir dersin işleniş aşamaları	Ss	$\bar{X}$
1.Dersin giriş etkinlikleri alt boyutu	0.92	3.20
2. Dersin geliştirme etkinlikleri alt boyutu	0.93	3.50
3. Dersin sonuç etkinlikleri alt boyutu	1.25	3.27
4.Toplam.	0.88	3.38

Tablo 3 genel olarak incelendiğinde lise öğrencileri, öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin ‘Dersin Giriş Etkinlikleri’ ($\bar{X}=3.20$), ‘Dersin Geliştirme Etkinlikleri’ ($\bar{X}= 3.50$) ve ‘Dersin Sonuç Etkinlikleri’ ($\bar{X} = 3.27$) boyutuna ilişkin belirtilen ifadelerle “zaman zaman” katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuca göre öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin genel aritmetik ortalamasının 3.38 olduğu görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin orta düzeyde olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin en yüksek olduğu boyut, derisi geliştirme boyutuna ilişkin etkinlikler olduğu, bunu sonuç etkinlikleri ve giriş etkinlikleri boyutlarının izlediği görülmektedir. Öğretmenlerin sınıf yönetimi beceri düzeylerine ilişkin öğrenci görüşlerinin kendi kişisel özelliklerine göre dağılımı tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4: Öğrencilerin, Eğitimin Şekline, Sınıflarındaki Teknolojik Aletlerin Kullanılma Oramna ve Cinsiyetlerine İlişkin t-Testi Sonuçları

	N	$\bar{X}$	Ss	sd	t	p
Tam gün	230	3.54	.82	.93	4.59	.00
Yarım gün	134	3.11	.90			
Evet	202	3.25	.90	.91	-3.34	.00
Hayır	162	3.55	.81			
Kız	172	3.59	.91	.91	4.24	.00
Erkek	192	3.20	.81			

Tablo 4’ te görüldüğü gibi öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin öğrenci görüşlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-Testi sonucunda elde edilen t (4.24) değeri t tablo değerinden büyük olduğu için 05. anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmuştur [t(0.91)= 4.24; p<0.05]. Buna göre öğretmenlerin sınıf yönetimi beceri düzeyleri kız öğrencilere göre daha yüksektir. Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin öğrenci görüşleri, öğrencilerin eğitim gördükleri okulun eğitim şekline göre anlamlı farklılık bulunmuştur [t(0.93)= 4.59; p<0.05]. Tam gün eğitim yapan okullarda öğrenim gören öğrenciler, öğretmenlerin sınıf yönetim becerilerinin daha yüksek olduğu kanısındadırlar. Öte yandan, öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin öğrenci görüşlerinin “sınıfta görsel teknoloji aletlerinin kullanılıp kullanılmaması” durumuna göre anlamlı bulunmuştur [t(0.91)= -3.34; p<0.05]. Öğretmenin sınıfta görsel teknoloji aletlerini kullanmadığını ifade eden öğrencilere göre öğretmenlerin sınıf yönetimi beceri düzeyleri daha yüksektir. Tablo 5’ de öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin öğrenci görüşlerinin öğrencilerin eğitim gördükleri “okul türü” ve “sınıf mevcudu” değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu elde edilen veriler verilmiştir.

Tablo 5: Okul Türü ve Sınıf Mevcudu Değişkenlerine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	F	p	Fark	
Okul Türü	(1) Genel	114	3.03	0.87	Gruplar	33.544	4	12.106	0.00	1-4
	(2) Meslek	103	3.68	0.93	Arası					
	(3) Anadolu	90	3.30	0.77	Grup	248.684				
	(4) Fen	25	4.02	0.58	İçi					
	(5) İ.Hatip	32	3.44	0.62	Toplam	282.229				
Sınıf Mevcudu	20'den az	28	3.56	0.69	G.Arası	2.414	2	1.557	0.212	
	21-30	230	3.41	0.94	G.İçi	279.815				361
	31-40	106	3.27	0.75	Toplam	203.223				363

Tablo 5' de öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin öğrenci görüşlerinin eğitim gördükleri "okul türü" değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla ANOVA testi yapılmış ve öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır [F(4)= 12.106 p<0.05]. Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin okul türü değişkenine göre aritmetik ortalamalarının ($\bar{X}$ =3.03) ile ($\bar{X}$ =4.02) arasında değiştiği görülmektedir. Bu verilere göre öğrenci görüşlerine göre öğretmenlerin sınıf içi yönetim becerilerinin en yüksek ($\bar{X}$ =4.02) olduğu okul fen liseleri olurken, bunu ($\bar{X}$ =3.68) aritmetik ortalama ile meslek liseleri, ($\bar{X}$ =3.44) aritmetik ortalama ile imam hatip liseleri, ($\bar{X}$ =3.30) aritmetik ortalama ile anadolu liseleri ve ($\bar{X}$ =3.03) aritmetik ortalama ile genel liselerde görev yapan öğretmenler olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin okul türü değişkenine göre göstermiş olduğu anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçlarına göre farkın genel liselerde ($\bar{X}$ =3.03) öğrenim gören öğrenciler ile fen lisesinde ($\bar{X}$ =4.02) öğrenim gören öğrenciler görüşleri arasındaki farktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Bu göre fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin sınıf yönetimi algıları genel liselerde öğrenim gören öğrencilerin sınıf yönetimi algılarına göre daha üst düzeyde olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin öğrenci görüşleri "sınıf mevcudu" değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir [f(2)= 1.557 p>.05]. Öğrencilerin öğrenim gördükleri "sınıf mevcudu" değişkenine göre aritmetik ortalamalarının ($\bar{X}$ =3.27) ile ($\bar{X}$ =3.56) arasında değiştiği görülmektedir. Bu verilere göre öğrencilerin algılarına göre öğretmenlerin sınıf içi yönetim becerilerinin en yüksek oranda ($\bar{X}$ =3.56) aritmetik ortalama ile öğrenim gördükleri sınıf mevcudu 20' den az olan öğrencilerden meydana gelmektedir. Bunu ($\bar{X}$ =3.41) aritmetik ortalama ile sınıf mevcudunun 21-30 arasında olan öğrenciler ve ($\bar{X}$ =3.27) aritmetik ortalama ile öğrenim gördükleri sınıf mevcudu 30-40 kişi arasında olan öğrenciler takip etmektedir.

Öğrencilerin Okula İlişkin Tutumları

Öğrencilerin okula ilişkin tutumlarına yönelik görüşlerinin istatistiksel analiz sonuçları Tablo 6' da verilmiştir.

Tablo 6: Öğrencilerin Okula İlişkin Tutumlarına Yönelik Öğrenci Görüşleri

Öğrencilerin Okula İlişkin Tutumları	Ss	$\bar{X}$
1. Güven alt boyutu	1.01	3.57
2. Sevgi alt boyutu	0.90	3.67
3 Değer alt boyutu	0.83	3.69
4. Uyum alt boyutu	1.12	3.36
5. Toplam	0.74	3.59

Tablo 6'ya göre, lise öğrencilerinin okula ilişkin tutumları "Güven" boyutunda" ($\bar{X}$ = 3.57), "Sevgi" boyutunda ($\bar{X}$ = 3.67), "Değer" boyutunda ($\bar{X}$ = 3.69) ve "Uyum" boyutunda ($\bar{X}$ = 3.36)

düzeyindedir. Öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının genel aritmetik ortalaması ise $\bar{x}=3.59$ olarak bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin okula ilişkin tutumları hem genel olarak hem de alt boyutlar bazında üst düzeyde olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okula ilişkin tutumları konusundaki görüşlerinin öğrencilerin kişisel özelliklerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin veriler Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7: Öğrenci Görüşlerinin Kişisel Özelliklerine Göre t-Testi Sonuçları

	N	$\bar{x}$	Ss	sd	t	p
Kız	172	3.70	.71	.77	2.84	.05
Erkek	192	3.48	.76			
Tam gün	230	3.60	.76	.81	0.51	.60
Yarım gün	134	3.56	.72			
Evet	202	3.55	.79	.78	-1.08	.27
Hayır	162	3.63	.68			

Tablo 7’deki verilere göre, öğrencilerin okula ilişkin tutumları “cinsiyet” değişkenine göre kızlar lehine anlamlı farklılık göstermiştir [t(0.77)= 2.84; p<0.05]. Bu sonuca göre kız öğrencilerinin okula ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu söylenebilir. Öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının “okulun eğitim şekli” [t(0.81)= 0.51; p>0.05] ve “sınıfta görsel teknoloji aletlerinin kullanılıp kullanılmaması” [t(0.78)= -1,08; p>0.05] değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Buna göre öğrencilerin öğrenim gördükleri “okulun eğitim şekli” ve “sınıfta görsel teknoloji aletlerinin kullanılıp kullanılmaması” durumları öğrencilerin okula ilişkin tutumlarını etkileyen faktörler olmadığı söylenebilir. Öğrencilerinin okula ilişkin tutumlarının “okul türü” ve “sınıf mevcudu” değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin veriler tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8: Okul Türü ve Sınıf Mevcudu Değişkenlerine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Değişken	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	F	P	Fark	
Okul Türü	Genel	114	3.50	.71	G. Arası	7.134	4	3.265	.01	3-4
	Meslek	103	3.72	0.69						
	Anadolu	90	3.47	.84	G. İçi	196.089	359			
	Fen	25	3.94	.69						
	İ.Hatip	32	3.53	.66	Toplam	203.223	363			
Sınıf Mevcudu	20'den az	28	3.56	.70	G.Arası	.301	2	.268	.76	
	21-30	230	3.57	.78	G.İçi	202.922	361			
	31-40	106	3.63	.67	Toplam	203.223	363			

Tablo 8’ de görüldüğü gibi öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının “Okul Türü” değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi testi yapılmış ve öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının “Okul Türü” değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır [F(4)= 3.265; p<0.05]. Öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının “Okul Türü” değişkenine göre göstermiş olduğu anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçlarına göre farkın Fen Lisesinde ($\bar{x}=3.94$) öğrenim gören öğrenciler ile Anadolu Lisesinde ($\bar{x}=3.47$) öğrenim gören öğrenciler arasındaki farktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Fen lisesinde okuyan öğrencilerin okula ilişkin tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının “Sınıf Mevcudu” değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır [f(2)= 0.268 p>.05]. Öğrencilerin öğrenim gördükleri “Sınıf Mevcudu”

değişkenine göre aritmetik ortalamalarının ($\bar{x}=3.56$) ile ($\bar{x}=3.63$) arasında değiştiği görülmektedir. Bu verilere göre öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının en yüksek oranda ($\bar{x}=3.63$) aritmetik ortalama ile öğrenin gördükleri sınıf mevcudu 31-40 arasında olan öğrencilerden meydana gelmektedir. Bunu ($\bar{x}=3.57$) aritmetik ortalama ile sınıf mevcudunun 21-30 arasında olan öğrenciler ($\bar{x}=3.56$) aritmetik ortalama ile öğrenim gördükleri sınıf mevcudu 20'den az olan öğrenciler takip etmektedir.

Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Becerileri İle Öğrencilerin Okula İlişkin Tutumları Arasındaki İlişki Düzeyi

Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin öğrencilerin okula ilişkin tutumlarına etki düzeyi hem genel olarak hem de alt boyutlar açısından belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla yapılan korelasyon analizine ilişkin veriler Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9: Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Becerilerinin Öğrencilerin Okula İlişkin Tutumlarına Etki Düzeyine İlişkin Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Değişkenler	Giriş	Geliştirme	Sonuç	Güven	Sevgi	Değer	Uyum	Yönetim	Tutum
Giriş	1								
Geliştirme	.744	1							
Sonuç	.627	.609	1						
Güven	.294	.355	.234	1					
Sevgi	.205	.257	.251	.379	1				
Değer	.321	.360	.294	.412	.550	1			
Uyum	.331	.332	.301	.457	.557	.519	1		
Yönetim	.871	.952	.781	.350	.272	.375	.363	1	
Tutum	.365	.417	.341	.760	.798	.764	.793	.433	1

Tablo 9 genel olarak incelendiğinde öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ile öğrencilerin okula ilişkin tutumları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişkinin (.433) olduğu tespit edilmiştir. Yani öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri öğrencilerin okula ilişkin tutumlarına orta düzeyde etki etmektedir. Öte yandan değişkenlerin boyutları arasındaki ilişki düzeyine baktığımızda en yüksek düzeyde (.360) ilişkinin dersi geliştirme etkinlikleri ile okula değer verme tutumu arasında olduğu en düşük (.234) ilişkinin ise dersin sonuç etkinlikleri ile okula güvene ilişkin tutumu arasında olduğu belirlenmiştir. Tüm değişkenler açısından bakıldığında ilişkinin orta düzeyde ve pozitif olduğu görülmektedir. Buna göre değişkenlerden biri artarken diğerinin ona doğru orantılı olarak arttığı söylenebilir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar, araştırma amaçlarının sırasına göre düzenlenmiş ve tartışılmıştır.

1. Öğrenciler, öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin genel olarak orta düzeyde olduğu kanısında olduklarını belirtmişlerdir. Akın ve Koçak (2007), Uğurlu ve diğ. (2013) ve Demirtaş ve Kahveci (2010) yaptıkları çalışmalarda öğretmenlerin sınıf yönetim becerilerinin orta düzeyde oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin öğrenci görüşlerinin kişisel özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğine baktığımızda, cinsiyete göre kızlar lehinde anlamlı bir farkın olduğu

belirlenmiştir. Buna göre öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin olarak kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha olumlu görüş belirtmişlerdir. Bu durumun kız öğrencilerin daha uyumlu olması, erkek öğrencilerin daha fazla olumsuz davranışlar sergilemesi ve daha fazla çatışma yaşadıkları ile açıklanabilir. Çakmak ve diğ. (2008) çalışmalarında öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin öğrenci görüşlerinin, öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşmadığını belirlemişlerdir. Demirtaş ve Kahveci (2010) cinsiyet değişkeni açısından, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterliklerini daha yüksek düzeyde algıladıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin öğrenci görüşlerinin okulun eğitim şekli değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre tam gün eğitim yapan okullarda öğrenim gören öğrenciler yarım gün eğitim yapan okullarda öğrenim gören öğrencilere göre öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin daha olumlu görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, eğitim şekli değişkeninin tam gün eğitim yapan okullarda öğrenim gören öğrencilerin lehine anlamlı farklılık gösterdiği söylenebilir. İlgar'ın (2007)' de öğretmenlerle yaptığı bir araştırmada tam gün eğitim yapan okullarda görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri yarım gün eğitim yapan okullarda görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farkın tam gün eğitim yapan okullarda görev yapan öğretmenlerin lehine olduğu görülmüştür. Bu sonuca ilişkin öğrencilerin dinlenememesi, öğrencilerin sıkılması hem öğrencinin hem de öğretmenin sıkışık bir şekilde eğitim öğretim faaliyetlerini yürütmesi gibi nedenlerden dolayı yarım gün eğitim yapan okullarda görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin olumsuz etkilendiği söylenebilir.

Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin öğrenci görüşlerinin sınıfta görsel teknoloji aletlerinin kullanılıp kullanılmaması değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre sınıfta görsel teknoloji aletlerini kullanmayan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri, teknolojiyi kullanan öğretmenlere göre daha üst düzeydedir. Bu bulgulara göre sınıfta görsel teknoloji kullanan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin olumsuz etkilendiği şeklinde açıklanabilir.

Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin öğrenci görüşlerinin okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine fen lisesi öğrencileri en yüksek düzeyde görüş belirtirken, bunu meslek lisesi, imam hatip lisesi, Anadolu lisesi ve genel lise takip etmektedir. Farkın kaynağının ise genel lise ile fen lisesi öğrencilerinin görüşlerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu durum 'öğrencilerin akademik başarılarının artması öğretmenin sınıf yönetimi becerisi düzeyini artırır' şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin öğrenci görüşlerinin sınıf mevcudu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ancak İlgar'ın (2007)' de öğretmenlerle yaptığı bir araştırmada öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ile sınıf mevcudu arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Sınıf mevcudu 30'dan az olan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin sınıf mevcudu 30'dan fazla olan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine göre daha üst düzeyde olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

2. Öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Adıgüzel ve Karadaş (2013), Çelikten ve Can, (2003) ve Bozdoğan ve diğ. (2007) çalışmalarında öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının olumlu ve orta düzeyin üzerinde olduğunu bulmuşlardır.

Öğrencilerin okula ilişkin tutumlarına yönelik öğrenci görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiş ve kız öğrencilerin okula ilişkin tutumları erkek öğrencilere göre daha üst düzeyde olduğu saptanmıştır. Bu durum kız öğrencilerin daha uyumlu olmaları, erkek öğrencilerin daha fazla çatışma yaşadıkları ile açıklanabilir. Adıgüzel ve Karadaş (2013), Bozdoğan ve ark. (2007) ve Çelikten ve Can, (2003) sonucumuzu destekler şekilde kız öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının erkek öğrencilere oranla daha olumlu olduğunu belirlemişlerdir.

Öğrencilerin okula ilişkin tutumlarına yönelik öğrenci görüşlerinin okulun eğitim şekli değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu durum okulun eğitim şeklinin öğrencilerin okula ilişkin tutumlarını etkilemediği şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin okula ilişkin tutumlarına yönelik öğrenci görüşlerinin sınıfta görsel teknoloji aletlerinin kullanılıp kullanılmaması değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu sonuç sınıfta görsel teknoloji

aletlerinin kullanılıp kullanılmamasının öğrencinin okula ilişkin tutumunu etkilemediği şeklinde açıklanabilir.

Öğrencilerin okula ilişkin tutumlarına yönelik öğrenci görüşlerinin okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine fen lisesi öğrencileri en yüksek düzeyde görüş belirtirken, bunu meslek lisesi, Anadolu lisesi, imam hatip lisesi, genel lise takip etmektedir. Farkın kaynağının ise Anadolu Lisesi ile fen lisesi öğrencilerinin görüşlerinden kaynaklandığı görülmüştür. Öğrencilerin okula ilişkin tutumlarına yönelik öğrenci görüşlerinin sınıf mevcudu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Buna göre sınıf mevcudları arasındaki farkın öğrencinin okula ilişkin tutumları üzerinde bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

3. Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin öğrencilerin okula ilişkin tutumları arasındaki ilişki pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olarak belirlenmiştir. Bu durum öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin öğrencilerin okula ilişkin tutumlarını etkilediği, sınıf yönetimi becerilerinin düzeyi arttıkça okula ilişkin tutumların daha olumlu olabileceği şeklinde açıklanabilir. Can ve Baksi (2014) çalışmalarında öğretmenlerin sınıf yönetimi başarıları, öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışlarına göre şekillendiğini belirlemiştir.

Sonuç olarak, öğretmenlerin sınıf yönetimine ilişkin beceri düzeyleri arttıkça öğrencilerin okulu daha çok sevdikleri görülmektedir. Öğretmenler öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği davranış formlarını pedagojik yaklaşımlarla sınıf içinde sergilemeleri durumunda öğrencilerin okula ilişkin olumlu tutumları artacak ve başarıları da artacaktır. Çünkü öğretmeni, sınıfını ve okulunu seven öğrencinin akademik başarısı bu özelliğine uygun olarak artacaktır. Bu bağlamda öğretmen adaylarına hizmet öncesi eğitimlerinde, görevdeki öğretmenlere de hizmet içi eğitim etkinlikleri ile sınıf yönetimine ilişkin yeterli bilgi ve beceri kazandırmanın yanı sıra öğretmenlik bilinç ve sorumluluğu da kazandırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, A. (2012). Okula ilişkin Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, (40), 030-045.
- Adıgüzel, A. ve Karadaş, H. (2013). Ortaöğretim Öğrencilerinin Okula İlişkin Tutumlarının Devamsızlık ve Okul Başarıları Arasındaki İlişki. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal Of Education Faculty)*, X,(1),49-66.
- Akın, U. & Koçak, R. (2007). Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Becerileri ile İş Doyumları Arasındaki İlişki, *Educational Administration: Theory and Practice*, 51, 353-370.
- Aydın, A. (2012). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Başar, H. (2004). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Başaran, İ. E. ve Çinkır, Ş. (2011). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*, Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Bayraktar, Ş ve Çınar, D. (2010). Öğretmen Adaylarının Gözü ile Fen ve Teknoloji Öğretmenlerinin Etkili Öğretmen Davranışlarını Gerçekleştirme Düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, (3), 131-152.
- Binbaşıoğlu, C. (1994). *Genel Öğretim Bilgisi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Bozdoğan, A. E., Aydın, D. ve Yıldırım, K. (2007). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (Kefad)*, 8(2), 83-97.
- Celep, C. (2008). *Sınıf Yönetiminde Kuram ve Uygulama*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, E. ve Baksi, O. (2014). Öğrencilerin Sınıf İçi Tutum ve Davranışlarının Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Başarısına Etkisi, *Asya Öğretim Dergisi Wwww.E-Aji.Com [Asian Journal Of Instruction] E-Issn:2148-2659 2014 – 2(1(Özel))*, 86-101

- Çakmak, M., Kayabaşı, Y., ve Ercan, L. (2008). Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimine İlişkin Görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 53-64.
- Çelikten, M. ve Can, N. (2003). Ideal Teacher From The Perceptions of Administrators, Teacher and Parents. *Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 254-265.
- Demirel, Ö. (2004). *Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1995). *Eğitim Psikolojisi; Gelişim, Öğrenme, Öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Ergün, M. ve Duman, T. (1998). Kritik Durumlarda Öğretmen Davranışları. *Milli Eğitim Dergisi*, 137, 45.
- Fidan, N. (2012). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem Akademi.
- İlgar, L. (2007). İlköğretim öğretmenlerinin Sınıf yönetimi becerileri üzerine bir araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum, Algı, İletişim*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1979). *İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*. Ankara: Cem Ofset Matbaacılık.
- Kırel, Ç. (2011). Tutum ve Tutumun Değişimi: *Sosyal Psikoloji I*. (Ed: Ünlü, S.) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web Ofset Tesisleri.
- Küçükahmet, L. (2010). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Nobel yayınları.
- Gökhan Kahveci, G. (2010). 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yeterlikleri, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 15, 18-29.
- Özden, Y. (1997). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Uğurlu, C. T., Doğan, S. ve Karakaş, H. (2013). Etkili Sınıf Yönetiminde Öğretmen Davranışları: Nitel Bir Çalışma 12. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın: 23-25 Mayıs 2013.
- Pehlivan, H. (1994). Eğitim Bilimleri Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Bölüme Yönelik Tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 49-53.
- Seferoğlu, S. S. (2007). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Senemoğlu, N. ve Tekışık, H. H. (2001). Eğitimde Yansımalar: VI.2000 Yılında Türk Milli Eğitim Örgütü ve Yönetimi, Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı. Ankara.
- Terzi, A. R. (2002). Sınıf yönetimi açısından etkili öğretmen davranışları. *Milli Eğitim Dergisi*, 155-156. 08.5,2013 tarihinde <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/terzi.htm> adresinden erişildi.
- Yalçınkaya, M. A. (2002). Çağdaş Okulda Etkili Liderlik. *Ege Eğitim Dergisi*, 1, (2), 109-119.
- Yıldırım, A. (2008). Eğitim Bilimine Giriş: Türk Eğitim Sistemi ve Öğretmen Yetiştirme. (Ed: Sağlam, A.Ç.) . Ankara: Maya Akademi.